

Marcin Warchałowski, Tomasz Gottfried, Iwona Gottfried

OCHRONA KOLONII ROZRODCZEJ NOCKÓW DUŻYCH *MYOTIS MYOTIS* W ŁAZACH MAŁYCH W DOLINIE BARYCZY (DOLNY ŚLĄSK)

Protection of the greater mouse-eared bat *Myotis myotis* roost in Łazy Małe in the Barycz Valley (Lower Silesia)

Nocek duży *Myotis myotis* (Borkhausen, 1797) zwartym zasięgiem obejmuje południową, zachodnią i centralną Polskę (Sachanowicz et al. 2006). Z pozostałych obszarów znane są tylko rozproszone, pojedyncze stanowiska. Na terenie Dolnego Śląska dość dobrze rozpoznane są zimowiska tego gatunku (Szkudlarek et al. 2002). Natomiast w przypadku kolonii rozrodczych dostępne są tylko ogólne informacje z wybranych obszarów (Świerkosz et al. 2012). Brak jest dokładniejszych opracowań dotyczących rozmieszczenia letnich stanowisk w tej części kraju. Nocki duże na swoje letnie schronienia wybierają miejsca ciepłe (Harmata 1969). Zazwyczaj są to obszerne poddasza kościołów, szkół lub dużych willi (Pokorny et al. 2003, Berkova et al. 2014). Również na Dolnym Śląsku gatunek ten na miejsca rozrodu wybiera ten typ schronień, a największa odnotowana kolonia w tym regionie znajduje się w kościele w Konradowie w Masywie Śnieżnika i liczy ok. 1400 osobników (Świerkosz et al. 2012).

Nieznaną dotychczas kolonię rozrodczą odkryto we wsi Łazy Małe. Miejscowość zlokalizowana jest w powiecie milickim, w północno-wschodniej części województwa dolnośląskiego. Dominująca w niej zabudowa zagrodowa skupiona jest wokół głównej drogi. Miejscowość otoczona jest lasem, a przez jej południową część przepływa nieduża rzeka Jesionka. Kościół, w którym odkryto kolonię, znajduje się w obrębie Parku Krajobrazowego Doliny Baryczy (N 51° 24' 34,41"; E 17° 16' 59,25", kwadrat UTM XS59, siatka Atlasu Ssaków IOP PAN; 07Kk). Jest to obiekt murowany, pokryty blaszanym dachem na pełnej drewnianej podbitce (fot. 1) wybudowany w latach 80. XX wieku. Strychy znajdują się zarówno nad kościołem, jak i pomieszczeniami gospodarczymi po obu stronach budynku. Połączone są jedynie wąską szczeliną pomiędzy murem i poszyciem dachu. Obiekt nie jest oświetlony z zewnątrz. Nietoperze wlatują przez otwór wentylacyjny strychu, który znajduje się na tylnej, przylegającej do lasu ścianie kościoła.

O obecności nietoperzy na strychu autorzy zostali poinformowani w listopadzie 2014 roku przez parafian skarżących się na gromadzące się na poddaszu i w pomieszczeniu gospodarczym guano oraz hałas dochodzący z kolonii. Dochodzące do wnętrza kościoła dźwięki pochodziły od osobników, które zajmowały miejsce przy otworach wentylacyjnych głównej nawy.

W trakcie pierwszej wizyty 08.11.2014 roku stwierdzono znaczne ilości guano nocków dużych. W celu zabezpieczenia stanowiska autorzy, wraz z firmą Zbytech, zaprojektowali i wykonali platformę na odchody nietoperzy gromadzące się nad pomieszczeniem gospodarczym, którą sfinansowała Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we Wrocławiu (fot. 2). Platforma została szczelnie pokryta budowlaną folią paroprzepuszczalną, która zabezpieczy drewnianą konstrukcję i ułatwi późniejsze sprzątanie odchodów gromadzących się na po-

Fot. 1. Kościół w Łazach Małych – widok z zewnątrz (fot. M. Warchałowski).
Photo. 1. The church in Łazy Małe – a view from outside (photo by M. Warchałowski).

Fot. 2. Platforma gromadząca guano nietoperzy. Wejście na strych widoczne po lewej (fot. M. Warchałowski).
Photo 2. The platform collecting bat guano. An attic exit is visible on the left (photo by M. Warchałowski).

Fot. 3. Nocki duże *Myotis myotis* w kolonii rozrodczej w kościele w Łazach Małych (fot. T. Gottfried).

Photo 3. The greater mouse-eared bats *Myotis myotis* in the maternity colony in the church in Łazy Małe (photo by T. Gottfried).

wierzchni platformy. Zamontowano również specjalne ekrany na kanałach wentylacyjnych, wychodzących z wnętrza kościoła na strych, które tłumią dźwięki dobiegające z kolonii.

Stanowisko skontrolowano ponownie w okresie rozrodu. W dniu kontroli (25.06.2015r.) na strychu odnotowano 76 osobników nocka dużego (samic z młodymi). Większość z nich zajmowała główny strych – nad kościołem (fot. 3), a tylko kilkanaście osobników odnotowano nad bocznym wejściem (strona wschodnia). Nietoperze zajmowały te same miejsca, co w ubiegłym sezonie, tak więc wykonane prace nie wpłynęły na sposób wykorzystania stanowiska.

Zlokalizowanie nowego stanowiska kolonii rozrodczej nocka dużego w kościele w Łazach Małych poszerza wiedzę o rozmieszczeniu tego gatunku na Dolnym Śląsku, co może się przyczynić do lepszego i kompleksowego planowania działań ochronnych. Które mają na celu poprawę stanu populacji tego, wymienionego w załączniku II dyrektywy siedliskowej, ssaka.

Najbliższe stanowiska kolonii rozrodczych nocka dużego w Dolinie Baryczy, znane są z Tomaszkowa i Sułowa (Gottfried i Iwaniuk npbl.). Grupy godowe nocków dużych były również regularnie odnajdowane w budkach dla nietoperzy w pobliskich lasach koło Ostrzeszowa (Wojtaszyn 2008). Gatunek ten był tam trzecim, zaraz po nocku Natterera *Myotis nattereri* oraz gacku brunatnym *Plecotus auritus*, najczęściej odnajdowanym gatunkiem. Najbliższymi znanymi schronieniami zimowymi, które mogą być wykorzystywane przez nocki duże, są chłodnia w Cieszkowie (Gottfried i Szkudlarek 2007) i piwnice zamku w Żmigrodzie (Szkudlarek et al. 2002). Należy jednak mieć na uwadze, że gatunek ten potrafi odbywać dalekie

wędrowki na zimowiska, pokonując 200-250 km (Kowalski et al. 1957, Gaisler i Hanak 1969) a w pojedynczych przypadkach nawet 355 km (Gaisler et al. 2003). Odnotowano również przeloty nocków dużych z doliny Baryczy do zimowiska w Czechach na odległość 190 km (Wojtaszyn et al. 2014). Podjęte dla ochrony tego stanowiska działania pozwoliły zmienić negatywny stosunek mieszkańców do nietoperzy i tym samym zachować stanowisko. Ma to duże znaczenie dla ochrony nocka dużego w nizinnej części Śląska.

LITERATURA

- BERKOVA H., POKORNY M., ZUKAL J. 2014. Selection of buildings as maternity roosts by greater mouse-eared bats (*Myotis myotis*). J. Mammal. 95, 5: 1011-1017.
- GAISLER J., HANÁK V. 1969. Ergebnisse der zwanzigjährigen beringung von Fledermäusen (Chiroptera) in der Tschechoslowakei: 1948-1967. Acto Sc. Not. Brno 3, 5: 1-33.
- GAISLER J., HANÁK V., HANZAL V., JARSKY V. 2003. Výsledky kroužkování netopýrů v České republice a na Slovensku 1948-2000. Vespertilio 7: 3-61.
- GOTTFRIED I., SZKUDLAREK R. 2007. Off-winter activity of *Barbastella barbastellus* (Chiroptera) at a hibernation site. Nietoperze 8, 1-2: 13-25.
- HARMATA, W. 1969. The thermopreferendum of some species of bats (Chiroptera). Acta Theriol. 19, 5: 49-62.
- KOWALSKI K., KRZANOWSKI A., WOJTUSIAK R. 1957. Sprawozdanie z akcji obrączkowania nietoperzy w latach 1939-1953. Acta Theriol. 1, 5: 109-158.
- POKORNY M., BERKOVA H., GAISLER J., REHAK Z., ZUKAL J. 2003. Summer occurrence of bats in buildings in the Moravian Karst and its Wider Surroundings. Vespertilio 7: 161-168.
- RODRIGUES L., ZAHN A., RAINHO A., PALMERIM J. 2003. Contrasting the roosting behaviour and phenology of an insectivorous bat (*Myotis myotis*) in its southern and northern distribution ranges. Mammalia 67: 321-335.
- SACHANOWICZ K., CIECHANOWKI M., PIKSA K. 2006. Distribution patterns, species richness and status of bats in Poland. Vespertilio 9-10: 151-173.
- SZKUDLAREK R., PASZKIEWICZ R., HEBDA G., GOTTFRIED T., CIEŚLAK M., MIKA A. 2002. Atlas rozmieszczenia nietoperzy w południowo-zachodniej Polsce – stanowiska zimowe z lat 1982-2002. Nietoperze 3, 2: 195-235.
- ŚWIERKOSZ K., LIBERACKA H., ŁYSIAK M., ZAJĄC K. (Eds.). 2012. Obszary Natura 2000 na Dolnym Śląsku. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław.
- WOJTASZYN G. 2008. Występowanie nocka dużego *Myotis myotis* (Borkhausen, 1797) w lasach oraz uwagi na temat zachowań godowych tego gatunku. Nietoperze 9, 2: 179-192.
- WOJTASZYN G., RUTKOWSKI T., STEPHAN W., BUŘIČ Z., BARTONIČKA T. 2014. Migration of *Myotis myotis* from Poland to Czech Republic. Vespertilio 17: 221-222.

Summary

On June 25th 2015, an attic of a brick church in the village of Łazy Małe was inspected. 76 individuals (include juveniles) of the greater mouse-eared bat *Myotis myotis* were found there. The maternity colony borders on a large forest complex which belongs to the Barycz Valley Landscape Park. Adaptation works performed in order to protect the bat's roost are presented in the article.

Adresy autorów:

Marcin Warchałowski

Katedra Zoologii, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Zielonogórski
ul. Prof. Z. Szafrana 1; 65-516 Zielona Góra; Stowarzyszenie Dziewięcśl, Lipowa
e-mail: marcin.warchalowski@dziewiecsil.org

Tomasz Gottfried

Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”
ul. Podwale 75, 50-449 Wrocław
e-mail: gottfri@wp.pl

Iwona Gottfried

Zakład Ekologii Behawioralnej, Uniwersytet Wrocławski
ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław
e-mail: iwona.gottfried@uwr.edu.pl